

“Puuetega inimeste organisatsioonide rahastamise ja huvikaitse teostamise uuring”

Tellijad: SA Eesti Puuetega Inimeste Fond ja Sotsiaalministeerium

1. Uuringu teema

Uuringu teema on puuetega inimeste esindusorganisatsioonide huvikaitsetegevuse ja selle rahastamise korraldus ja efektiivsus. Uuring keskendub ennekõike SA Eesti Puuetega Inimeste Fond (edaspidi EPIF) vahendusel korraldatud rahastamismudeli ning rahastatud organisatsioonide huvikaitsetegevuse korralduse hindamisele.

Uuringuga soovitakse saada ülevaade puudega inimeste huve esindavate organisatsioonide tegevuste eesmärgistatuse ja huvikaitsetegevuse koordineerimise kitsaskohtadest ning selgitada välja, kas ja milliseid süsteemseid muudatusi on tõhusa huvikaitsetegevuse tagamiseks vaja teha puuetega inimeste esindusorganisatsioonide ja nende võrgustike riiklikus rahastamismudelis.

Lähtuvalt uuringuga tuvastatud kitsaskohtadest on Pakkujalt oodatud Eestis teiste elanikkonnarühmade või teistes riikides puudega inimeste organisatsioonide huvikaitsetegevuse riikliku toetamise häid praktikaid arvestavad ja Eesti jaoks sobivaimad lahendused parandamiseks ja arendamiseks puuetega inimeste organisatsioonide võrgustiku ülesehitust ning puuetega inimeste huvikaitse praktilist korraldust ja vajaduse korral selliste lahenduste elluviimist toetavad soovitused riigipoolse toetuskeemi ümberkorraldamiseks.

2. Uuringu probleemistik

Riik on puuetega inimeste organisatsioonide tegevust iga-aastaselt toetanud, kasutades selleks katusorganisatsioonina ennekõike riigi asutatud sihtasutust EPIF. EPIF-i nõukogu on kehtestanud EPIF-i ja Eesti Puuetega Inimeste Koja (edaspidi EPIKoda) koostöös välja töötatud korra puuetega inimeste organisatsioonide tegevuse rahastamiseks, mille kohaselt saavad iga-aastast püsirahastust erinevad puuetega inimeste katusorganisatsioonid ning toetuse summad varieeruvad sõltuvalt liikmesorganisatsioonide hulgast, liikmete arvust ja aktiivsusest.

Viimastel aastatel on puuetega inimeste organisatsioonide tegevust toetatud EPIF-i kaudu ca 950 000 euro ulatuses aastas hasartmängumaksust laekuvate tulude arvelt. 2016. a. eraldati EPIF-i kaudu puuetega inimeste organisatsioonide toetamiseks täiendavalt 100 000 eurot töövõimereformi teavitustegevuse ja ettevalmistuste toetamiseks. 2017. aastal eraldati EPIF-ile puuetega inimeste organisatsioonide toetamiseks täiendavalt 100 000 eurot ja 2018. aastal 400 000 eurot eelkõige organisatsioonidele kuuluvate hoonete korrastamiseks ning tööks või teenuste osutamiseks vajalike inventaride soetamiseks. Samuti on puuetega inimeste organisatsioonidel võimalus erinevatest projektide taotlusvoorudest oma tegevusele rahastust taotleda.

Samas on puuetega inimeste organisatsioonide hinnangul nende tegevuste riigipoolne rahastus siiski ebapiisav ja rahastamisega kaasnev bürokraatia liialt koormav eriti väikeste organisatsioonide jaoks.

Samal ajal on puudega inimesed ja neid esindavad organisatsioonid avaldanud ka arvamust, et neid ei ole neid puudutavate suuremate poliitikamuudatuste ning riigiasutuste tegevuste planeerimisel ja elluviimisel piisavalt kaasatud ning nad ei valda vajalikul määral aja- ja asjakohast informatsiooni. Selline tunnetus võib muuhulgas viidata probleemidele huvikaitse sisulises teostamises ja koordineerimises ning puuetega inimeste organisatsioonide suutlikkuses oma liikmeskonna huvide ja õiguste eest seista.

Puuetega inimeste esindusorganisatsioone on palju ning nende arv on pidevalt kasvanud. Sellest tingitud erinevate ootuste paljusus ja seeläbi huvikaitsetegevuse killustatus võib samuti olla üks rahulolematuse põhjustajaid.

Puudub selgus, kui paljud puuetega inimeste organisatsioonid tegutsevad ainult või eelkõige selleks, et pakkuda oma liikmetele sotsiaalset tuge (ühistegevused, üksteiste toetamine, kogemuste vahetamine), kui paljud on seadnud endale eesmärgiks osaleda lisaks huvikaitstes ning kui paljud pakuvad muu tegevuse kõrval nende põhikirjalisi eesmärke toetavaid (sotsiaal)teenuseid ning kas ja kui paljud tegelevad selliste teenuste pakkumisega, mis nende põhikirjaliste eesmärkide saavutamisele kaasa ei aita ja seeläbi organisatsiooni tegevuste fookust pigem hägustavad.

Erinevates aruteludes on toodud murekohana välja ka, et noored ei näe puuetega inimeste organisatsioonides enda esindajat/huvikaitset, samuti esindavad nad järjest vähem tööalisi inimesi. Noored koonduvad pigem erinevatesse sotsiaalvõrgustiku gruppidesse, mida aga täna ei rahastata huvikaitse- ja esindusorganisatsioonidena.

Riikliku rahastamise kavandamisel on seetõttu tekkinud mitmeid küsimusi, sealhulgas: 1) kas kõik EPIF-i kaudu rahastatavad organisatsioonid osalevad aktiivselt huvikaitsetegevuses; 2) kas muud tegevused (nt teenuste pakkumine) pigem toetab huvikaitsetegevust või killustab organisatsiooni aja-, raha- ja inimressursi; 3) kas puuetega inimeste esindusorganisatsioonide võrgustik toimib ja on jätkusuutlik; 4) kas erinevad organisatsioonid teevad nii horisontaalset kui ka vertikaalset koostööd puuetega inimeste huvikaitseülesannete täitmisel; 5) kas riiklikult või piirkonniti on ebavajalikku dubleerimist riiklike ja piirkondlike PIK-ide ning puude- või grupispetsiifiliste esindusorganisatsioonide töös; 6) kas ja kuidas toimub koostöö EPIF kaudu rahastatavate ja teiste puudega inimeste huvikaitseorganisatsioonide vahel; 7) kas koostöö- ja koordinaatsioonimehhanismides on katmata alasid või kitsaskohti, mistõttu ajakohane info erinevate arengute ja kaasamise kohta ei jõua liikmeteni ja laiemalt puuetega inimesteni; 8) kui paljude puudega inimeste jaoks ei ole traditsioonilised huvikaitseorganisatsioonid ja nende tegutsemispraktikad tänapäeval enam eelistatud huvikaitse- ja/või info saamise meediumiks; 9) kas EPIF-i kaudu puudega inimeste organisatsioonide rahastamiseks kasutatav mudel tagab puudega inimestele piisavalt tõhusa huvikaitse?

3. Uuringu eesmärk ja oodatavad tulemused

Uuringu eesmärk on selgitada välja:

- Kas tänane EPIF-i kaudu rahastamise mudel ja korraldus on toimiv ja jätkusuutlik ning milliseid muudatusi võiks kaaluda?
- Kas riigi rahastust kasutav puudega inimeste organisatsioonide võrgustik vastab puudega inimeste vajadustele, on toimiv ja jätkusuutlik ning milliseid muudatusi võiks kaaluda?
- Milline peaks olema tõhusat huvikaitset tagav terviküsteem?

Selleks peab uuring andma vastused järgmistele küsimustele:

- Kuidas on puuetega inimeste organisatsioonide rahastamise korraldus EPIF-i vahendusel korraldatud ja juhitud? Kas on jälgitud säästlikkuse põhimõtet ja mil määral on rahastamine eesmärgistatud? Kuidas eesmärkide saavutamist hinnatakse?
- Kas ja kui võrd kasutavad puuetega inimeste organisatsioonid neile antud rahastust optimaalselt, eesmärgistatult?
- Millised on EPIF-i kaudu otseselt või katusorganisatsioonide kaudu rahastatavate puuetega inimeste organisatsioonide erinevad toimemudelid (nt ainult või peamiselt oma liikmetele sotsiaalset tuge (ühistegevused, kogemuste vahetamine, üksteise toetamine) pakkuv organisatsioon, teenust pakkuv väikese huvikaitse rolliga

organisatsioon, vaid huvikaitsele keskenduv organisatsioon jne.)? Milline on rahastatavate organisatsioonide jaotus erinevate toimetamudelite vahel?

- Kui paljudel esindusorganisatsioonidel on välja valitud fookusteemad, mille töötamine ühiskonnas on nende esmane prioriteet? Kas ka organisatsioonide üleselt on lepitud kokku ühiseid prioriteetseid fookusteemasid?
- Mil määral tegelevad EPIF-i kaudu rahastatavad katusorganisatsioonid lisa rahaliste vahendite otsimisega organisatsiooni eesmärkide täitmiseks? Millistest allikatest saadud lisavahendeid kasutatakse?
- Kas organisatsioonide pakutavad ning riigi või KOV poolt rahastatavad teenused toetavad organisatsioonide põhieesmärkide saavutamist?
- Kas puuetega inimeste esindusorganisatsioonid on huvikaitse teostamisel edukad ning kuidas ja millest lähtuvalt seda erineva tasandi esindusorganisatsioonide poolt hinnatakse?
- Kuidas toimib organisatsioonide tagasisidestatus aktiivses huvikaitsetöös osalemise eest ning kas see on motiveeriv (kas organisatsioonid tunnevad, et nende panus on pingutust väärt)?
- Kuidas on tänane puuetega inimeste organisatsioonide võrgustik korraldatud ja kuivõrd toimiv ning jätkusuutlik see on? Kas koostöö- ja koordinatsioonimehhanismides on katmata alasid või kitsaskohti, mistõttu ajakohane info erinevate arengute ja kaasamiste kohta ei jõua liikmeteni? Kas erinevad organisatsioonid teevad nii horisontaalset kui ka vertikaalset koostööd puuetega inimeste huvikaitseülesannete täitmisel? Kas riiklikult või piirkonniti on ebavajalikku dubleerimist riiklike ja piirkondlike PIK-ide ning puude- või grupispetsiifiliste esindusorganisatsioonide töös? Kuidas toimub koostöö EPIKoja võrgustikku kuuluvate organisatsioonide ning sinna mitte kuuluvate organisatsioonide vahel?
- Kui paljude puudega inimeste jaoks ei ole traditsioonilised huvikaitseorganisatsioonid ja nende tegutsemispraktikad enam eelistatud huvikaitse- ja/või info saamise meediumiks?
- Millised on toimivad lahendused huvikaitseorganisatsioonide rahastamise efektiivseks korraldamiseks ning seatud eesmärkide tulemuslikuks saavutamiseks Eestis (muudes valdkondades) või mujal maailmas (puudega inimeste huvikaitse valdkonnas)? Millistest korralduslikest ja sisulistest põhimõtetest sellised lahendused lähtuvad? Millisest Eesti või välisriigi praktikast võtta eeskujude süsteemi korrastamisel ja miks?
- Millised on toimivatel lahendustel põhinevad ettepanekud puuetega inimeste tänase rahastamismudeli parendamiseks ning puuetega inimeste organisatsioonide huvikaitse tegevuse tõhustamiseks? Millised oleksid lahendused toimiva ja jätkusuutliku võrgustiku arenguks, sh seoses rahastamisskeemi muudatuste ettepanekutega?
- Milliste mõõdikutega on soovitatav edaspidi esindusorganisatsioonide tegevuste tulemuslikkust mõõta?
- Milline mõju on väljapakutud lahendustel puuetega inimeste organisatsioonide võrgustiku korraldusele, jätkusuutlikkusele ja huvikaitse eesmärkide täitmisele?

4. Uuringu metoodika

Uuringu esimeses etapis viiakse läbi laiapõhjaline kaasamisüritus, millega kogutakse puudega inimeste esindajate ja teiste osapoolte, sh riik ja KOV, hinnanguid tänaste lahenduste tugevuste ja nõrkuste kaardistamiseks. Laiapõhjaline kaasamisüritus viiakse läbi ka uuringu lõppjärgus tulemuste valideerimiseks. Kaasamisürituste korraldamisel tehakse koostööd Tellijatega.

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks koostab Pakkuja uuritavate organisatsioonide hulgast valimi, mille koostamisel tuleb arvestada, et uuritavad organisatsioonid asuksid võimalikult erinevatel võrgustiku tasemetel, kattes võimalikult paljusid Eesti piirkondi, võttes sh arvesse ka liikmeskonna suurust ja koosseisu. Pakkuja kirjeldab pakkumuses valimi moodustamise metoodikat ja tagab valimi esinduslikkuse.

Uuringu läbiviimiseks kasutatakse kombineeritud uurimismeetodit intervjuudest (individuaalintervjuud ja/või fookusgrupi intervjuud) ja dokumendianalüüsist (organisatsioonide rahastamisdokumendid). Intervjuud viiakse läbi vähemalt ühe liikmega kõigist valimisse kuuluvatest organisatsioonidest. Dokumendianalüüsis analüüsitakse valimisse kuuluvate esindusorganisatsioonide viimase 5 aasta (2013-2018) rahastamisega seotud dokumente.

Huvikaitse- ja rahastamiskeemi võimalikuks ümberkujundamiseks sobivate eeskujude leidmiseks analüüsitakse vähemalt 2 Eesti analoogset, kuid teisest eluvaldkonnast pärinevat huvikaitsetegevuse rahastamismudelit ja vähemalt 2 välisriigi puuetega inimeste esindus- ja huvikaitseorganisatsioonide rahastamise efektiivse korraldamise ning seotud eesmärkide tulemusliku saavutamise praktikat. Pakkuja võib uuringusse hõlmata ka rohkem riike. Lõplik uuringus käsitletavate Eesti praktikate ja näidisriikide valik lepitakse kokku Tellijate ja Pakkuja esmakohtumisel.

Dokumendianalüüsi, intervjuude ning kaasamisürituste tulemustest lähtuvalt sõnastatakse konkreetsete ettepanekud tänase süsteemi korrastamiseks ja parandamiseks.

Lisaks pakub Pakkuja välja mõõdikud, millega võiks edaspidi esindusorganisatsioonide tegevuse tulemuslikkust mõõta.

Pakkumuses oodatakse pakkuja poolset nägemust detailsest uuringu metoodikast. Lõplik ning täpne uuringu metoodika kujuneb Tellijate ja Pakkuja koostöös.

Pakkuja tagab kõigi asjakohaste uuringutegevuste puhul, sealhulgas individuaal- ja fookusgrupi intervjuudel ning kaasamisüritustel, aktiivse osalemise võimaluse erivajadusega inimestele, nende seas liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimestele.

5. Uuringu tulem ja väljund

Uuringu tulemusena valmib:

- uuringuraport koos põhjendatud soovitude peatükiga (EPIF-ile, puuetega inimeste esindusorganisatsioonidele ja riigile).

Pakkuja kirjeldab pakkumises vaheraporti ja lõppraporti sisu ja formaati.

Pakkuja tutvustab uuringu tulemusi kahel korral Tellijate korraldatud üritustel ja kahel korral enda korraldatud tutvustusüritustel, mille korraldamisel teeb Pakkuja koostööd Tellijatega.

Uuringuraporti kokkuvõtte ja põhjendatud soovitused esitatakse lisaks ka vaegnägijatele ja pimedatele ligipääsetavas vormis.

6. Uuringu ajakava

Uuringu ajakava: märts-september 2019.

Pakkuja esitab koos pakkumisega detailse ajakava koos tegevuste eest vastutavate isikute nimedega.

Hankija ootab vaheraportit hiljemalt 3 kuud peale hankelepingu sõlmimist ning lõppraportit 6 kuud peale hankelepingu sõlmimist.

7. Riskide maandamine

Pakkuja kirjeldab, mis viisil pakkuja maandab uuringu läbiviimisel esilekerkivad võimalikud riskid (näiteks ajakavaga seotud riskid, projekti meeskonnaga seotud riskid, meetodika rakendamisega seotud riskid jt).